

Eindevaluatie Groot Project

Rijk-Regioprogramma- Amsterdam – Almere – Markermeer

2017

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	3
1.1	Voorgeschiedenis Groot Project	3
1.2	'Groot Project status-light'	3
1.3	Eindevaluatie	4
1.4	Leeswijzer	4
2.	Voortgang in de ontwikkeling van de drievoudige ambitie	5
2.1	Stedelijke ontwikkeling	6
2.2	Bereikbaarheid	6
2.3	Ecologie en recreatie	6
3.	Relevante projecten	8
3.1	Stedelijke ontwikkeling	8
3.2	Bereikbaarheid	8
3.3	Ecologie en recreatie	8
4.	Projectbeheersing	9
4.1	Samenwerking en besluitvorming	9
4.2	Planning	9
4.3	Risico's	9
4.4	Monitoring en evaluatie	10
5.	RRAAM als onderdeel van het MIRT	11
	Bijlage 1	
	Artikelsgewijze toelichting aanwijzingen eindevaluatie	12

1. Inleiding

1.1 Voorgeschiedenis Groot Project

De ministers van VenW, VROM, LNV en de staatssecretaris van VenW hebben de Kamer op 6 november 2009 een brief gestuurd over de Randstad-besluiten Amsterdam-Almere-Markermeer (RAAM). In de RAAM-brief maakte het kabinet duidelijk dat verschillende deelprojecten moesten worden uitgevoerd om van de Noordelijke Randstad een topregio te maken. Vanwege de afhankelijkheid tussen deze deelprojecten en de betrokkenheid van meerdere partijen bij de realisatie, werd door het kabinet gekozen voor een integrale, gebiedsgerichte aanpak. Op voorstel van de commissie voor Verkeer en Waterstaat heeft de Kamer op 18 februari 2010 besloten de Randstadbesluiten Amsterdam-Almere-Markermeer aan te wijzen als groot project (31089, nr. 70). De informatievoorziening aan de Kamer was in deze fase gericht op de totstandkoming van de Rijksstructuurvisie en de resultaten van de kosten/baten-optimalisaties.

Op 13 november 2013 is tijdens het bestuurlijk overleg MIRT Noord-Holland – Utrecht – Flevoland de Rijksstructuurvisie Amsterdam – Almere – Markermeer vastgesteld. Ook zijn de bijbehorende Bestuursovereenkomst RRAAM en de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 ondertekend en op 20 november 2013 zijn deze stukken aan de Tweede Kamer aangeboden (Kamerstuk 31 089, nr. 108). Met het uitkomen van de Rijksstructuurvisie en de getekende overeenkomsten werd de verkenningsfase van het Rijk-Regioprogramma-Amsterdam-Almere-Markermeer (RRAAM) beëindigd en was het Groot Project, zoals gedefinieerd in de Basisrapportage van april 2011 (Kamerstuk 31 089, nr. 83), in zijn geheel uitgevoerd. Een vervolg op de MIRT-verkenning naar verdere infrastructuurmaatregelen wordt pas gestart als er voldoende stedelijke druk is opgebouwd (25.000 nieuwe woningen in Almere t.o.v. 2010 en zicht op afronding van IJburg II in Amsterdam).

1.2 'Groot Project status-light'

De Tweede Kamer heeft na het gereedkomen van de Rijksstructuurvisie aangegeven ook voor de vervolgfase van RRAAM de status van Groot Project te willen handhaven. Aan de rapporteur is begin 2014 gevraagd om een voorstel te doen voor de herziening van de afspraken over de informatievoorziening over het Groot Project in deze vervolgfase. In maart 2014 is vervolgens de Eerste Herziene Uitgangspuntennotitie (kenmerk TK 2014Z03653/2014D07991) uitgebracht. Naast het beperken van de rapportagefrequentie tot één maal per jaar, was de insteek om –gezien de uitvoeringsfase van RRAAM– te komen tot maatwerkafspraken over de informatievoorziening.

Uiteindelijk leidt het debat hierover in maart 2015 tot een Tweede Herziene Uitgangspuntennotitie (Kamerstuk 31 089, nr. 116). Kern daarvan is het verzoek van de Kamer om een integrale informatievoorziening over RRAAM met een minder zware proces- en beheersverantwoording dan gebruikelijk is volgens de Regeling Grote Projecten. Een (nieuwe) Basisrapportage wordt niet gemaakt en in 2015 en 2016 worden integrale, maar beknopte, Voortgangsrapportages RRAAM aan de Tweede Kamer gestuurd. De rapportages gaan over de voortgang in de ontwikkeling van de drievoudige ambitie uit de Rijksstructuurvisie en RRAAM in de context van de Noordvleugel.

Na het Algemeen Overleg RRAAM op 26 januari 2017 wordt in de procedurevergadering van de vaste commissie voor Infrastructuur en Milieu van 8 februari 2017 besloten de procedure tot beëindiging van de Groot Projectstatus van RRAAM in gang te zetten. Onderdeel van deze procedure is het opstellen van een eindevaluatie door de minister van IenM. Na beëindiging van de status als Groot Project zal de Tweede Kamer via het MIRT geïnformeerd blijven worden over de ontwikkelingen in het kader van RRAAM.

1.3 Eindevaluatie

Deze eindevaluatie is op verzoek van de Tweede Kamer opgesteld conform de aanwijzingen in de Regeling Grote Projecten (zie kader). Kanttekening hierbij is dat RRAAM niet geschaard kan worden onder de 'klassieke' Grote Projecten: er zijn in deze uitvoerende fase geen grote financiële besluiten of risico's aan de orde, realisatie verloopt volgens vastgelegde uitvoeringsafspraken (tussen Rijksoverheid en medeoverheden) en er zijn maatwerkafspraken met de Tweede Kamer over de informatievoorziening. Dit maatwerk is ook toegepast in deze eindevaluatie.

Artikel 16. Aanwijzingen voor de eindevaluatie (Regeling Grote Projecten)

De eindevaluatie van een groot project omvat in ieder geval:

- a. informatie over de vraag in welke mate de oorspronkelijke doelstellingen van het project zijn verwezenlijkt;
- b. informatie over de vraag welke activiteiten daarvoor zijn verricht;
- c. informatie over de vraag wat de kosten zijn geweest van het groot project;
- d. informatie over de vraag in hoeverre de oorspronkelijke projectraming en projectplanning zijn gerealiseerd;
- e. informatie over de wijze waarop risico's zijn onderkend en beheerst, alsmede een beschrijving van de (financiële) gevolgen van risico's die zich gedurende het project hebben gemanifesteerd;
- f. informatie over de wijze waarop het project is beheerst en beheerd en informatie over hoe de projectorganisatie heeft gefunctioneerd;
- g. indien van toepassing: informatie over het verloop van de publiek-private samenwerking, de private co-financiering, de exploitatie en de gehanteerde contracteringsstrategie;
- h. een verklarende analyse van verschillen tussen de uitgangspunten uit de basisrapportage en de op dat moment actuele stand van zaken van het project, ten aanzien van de onder a t/m d genoemde aspecten.

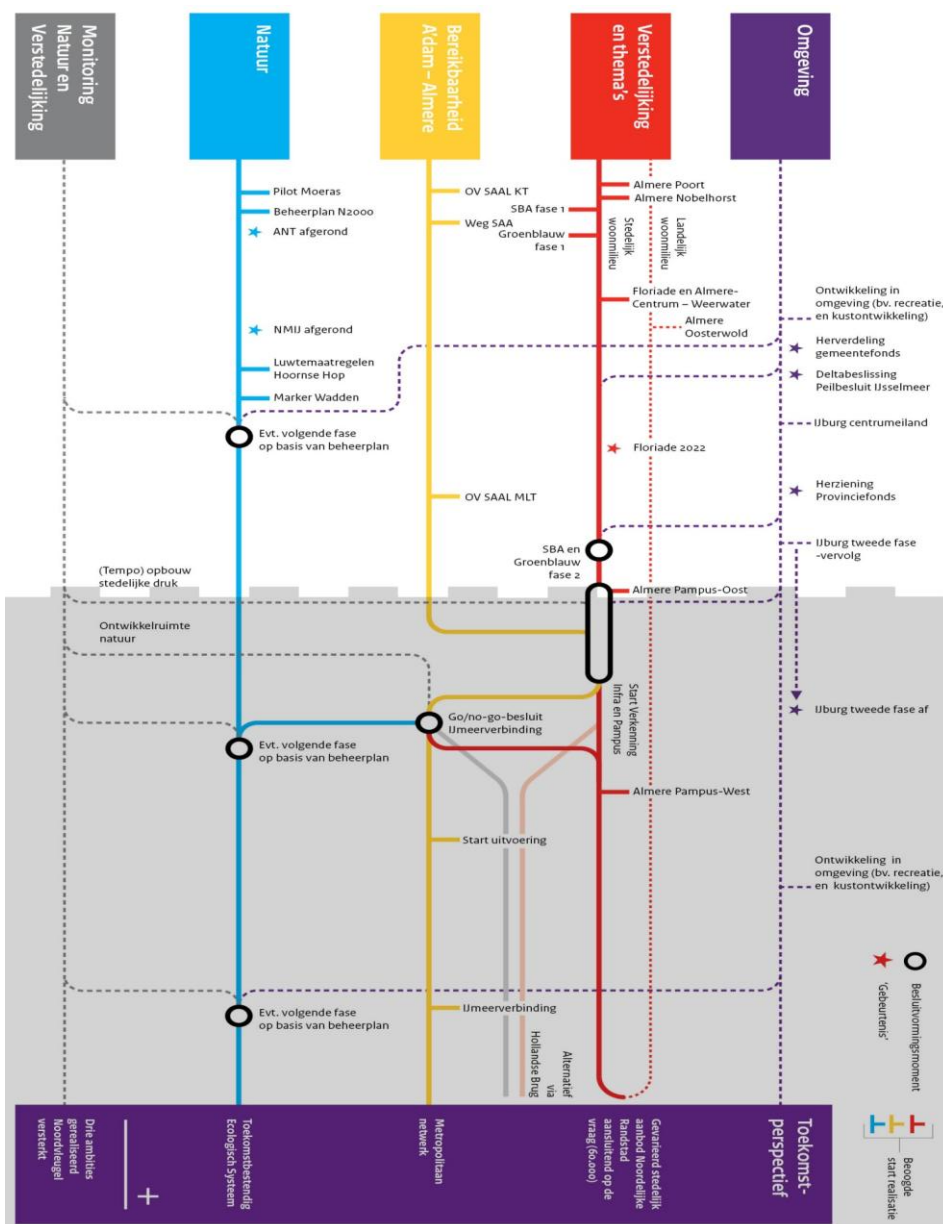
RRAAM zit nog volop in de fase van ontwikkeling en uitvoering, gericht op het voldoen aan de voorwaarden die een vervolg van de afgesloten verkenning binnen bereik brengen. Een volgende fase, het vervolg op de MIRT-verkenning naar verdere infrastructuurmaatregelen, is pas aan de orde wanneer er voldoende stedelijke druk is opgebouwd. De aanwijzingen voor de eindevaluatie uit de Regeling Grote Projecten zijn, rekening houdend met de uitvoeringsfase en de maatwerkafspraken over informatievoorziening, zo goed mogelijk gevolgd.

1.4 Leeswijzer

Achtereenvolgens wordt ingegaan op de voorgang in de ontwikkeling van de drievoudige ambitie (paragraaf 2), activiteiten en kosten (paragrafen 2 en 3) en projectbeheersing (paragraaf 4). In paragraaf 5 wordt de inbedding van RRAAM binnen het MIRT geschetst. In bijlage 1 tenslotte wordt nog kort stilgestaan bij de specifieke aanwijzingen uit de Regeling Grote Projecten.

2. Voortgang in de ontwikkeling van de drievoudige ambitie

In de Rijksstructuurvisie is het toekomstperspectief voor Almere een westelijk georiënteerde stad in de Noordvleugel van de Randstad met circa 60.000 nieuwe woningen ten opzichte van 2010 en een forse groei van het aantal arbeidsplaatsen. Almere is volwaardig onderdeel van het regionale mobiliteitsnetwerk van de Noordvleugel. Een IJmeerverbinding is hierbij de stip op de horizon, gekoppeld aan de ontwikkeling van Almere Pampus en IJburg 2¹. De ontwikkeling van Almere is een omvangrijke opgave. Het betekent naast woningen en infrastructuur, tegelijkertijd zorgen voor een sociale, diverse, aantrekkelijke en leefbare stad met een eigen profiel. De ambitie voor het Markermeer-IJmeer is een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem, waardoor een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving ontstaat met aantrekkelijke natuur- en recreatiegebieden. Er is geen vaststaand eindbeeld of vaste einddatum voor de ontwikkeling vastgelegd, maar er wordt op adaptieve en organische wijze, stapsgewijs, naar het toekomstperspectief toegewerkt (zie 'spoorboekje' Rijksstructuurvisie).

¹ Een vervolg op de MIRT-verkenning wordt pas gestart als er voldoende stedelijke druk is opgebouwd: 25.000 nieuwe woningen in Almere t.o.v. 2010 en zicht op afronding van IJburg II in Amsterdam.

RRAAM zit nu in een fase van ontwikkeling en uitvoering op basis van gemaakte afspraken (Bestuursovereenkomst RRAAM, Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0, MIRT-afspraken, etcetera). Met de realisatie van de langetermijn ambities van RRAAM is nog maar net begonnen² en het is dus nog te vroeg om zinvolle uitspraken te doen over de mate waarin de oorspronkelijke doelstellingen van het project zijn verwezenlijkt. Doordat de economie zich herstelt en er hard gewerkt wordt aan de uitvoering van RRAAM, mag verwacht worden dat de woningbouw en de werkgelegenheid in Almere een verdere positieve impuls zullen krijgen. De bereikbaarheid zal nog verder verbeteren en natuurmaatregelen zullen leiden tot een verbetering van de leefomgeving. Hierdoor kan Almere een substantiële bijdrage leveren aan de internationale concurrentiepositie van de Noordvleugel.

2.1 Stedelijke ontwikkeling

De realisatie van de ambitie met betrekking tot de stedelijke ontwikkeling is vooral een verantwoordelijkheid van de regio. De realisatie van Almere 2.0 wordt gestimuleerd middels investeringen uit het Fonds Verstedelijking Almere (Fonds FA). Hiervoor zijn vijf programmalijnen uitgewerkt: 'Versterken hart van de stad', 'Versterken leer- en werkomgeving', 'Energy on Upcycling', 'Versterken verblijfplekken cultuur, recreatie en toerisme' en 'Vernieuwend wonen'.

Er zijn tussen 2010 en 2015 ruim 5.200 woningen toegevoegd. Almere is de grens van 200.000 inwoners inmiddels gepasseerd. De nieuwe instroom komt niet alleen uit de Noordelijke Randstad, maar ook voor een relatief groter deel van buiten de Randstad. De werkgelegenheid trekt weer langzaam aan.

Almere blijft vooraan lopen met de ontwikkeling van vernieuwende stedenbouw waarbij de woonconsument centraal staat en waarmee woonmilieus en woonconcepten worden ontwikkeld die onderscheidend zijn in de Noordvleugel. Hiertoe worden experimenten geïnitieerd die later op grotere schaal in Almere -en elders in Nederland- herhaald kunnen worden.

2.2 Bereikbaarheid

Het project OV Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad (OV SAAL) Korte Termijn is afgerond³ en het Project OV-SAAL Middellange termijn zal in de komende jaren verder gestalte krijgen.

Ook de werkzaamheden aan de weg zijn in volle gang⁴. De werkzaamheden aan de A1/A6 maken deel uit van de wegbreiding Schiphol-Amsterdam-Almere (SAA). Extra rijstroken zorgen ervoor dat de doorstroming verbetert, en daarmee de bereikbaarheid van de noordelijke Randstad. Ook wordt de leefbaarheid in de omgeving vergroot: bij Muiden wordt de A1 verlegd en wordt het breedste aquaduct van Europa gerealiseerd. Met lopende en geplande investeringen in weg en openbaar vervoer op de corridor Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad kan de mobiliteitsgroei in de regio op goede wijze worden gefaciliteerd en de ontwikkeling van Almere worden voortgezet.

2.3 Ecologie en recreatie

De natuurthermometer voor het Markermeer-IJmeer (stand 2014) laat zien dat het de goede kant op gaat wat betreft de doelstellingen voor Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Water, maar dat er nog een opgave ligt om te komen tot een robuust ecologisch systeem in het Markermeer-IJmeer. Het gaat daarbij om opgaven voor de vier ecologische pijlers: zones met helder water langs de kust, gradiënt in slib van helder naar troebel water, landwaterovergangen van formaat en versterkte ecologische verbindingen. Projecten als de Marker Wadden zullen naar verwachting in de komende jaren een positief effect hebben op de chemische en ecologische kwaliteit van het Markermeer-IJmeer. Eens in de drie jaar zal de toestand van het Markermeer-IJmeer in beeld worden gebracht. Dit betekent dat in 2018 het beeld over 2017 wordt opgesteld.

---

² Zie ook voortgangsrapportages RRAAM 2015 en 2016

³ Kamerstuk 34550-A-9 Uitkomsten bestuurlijke overleggen MIRT

⁴ Zie MIRT overzicht 2017 (Kamerstuk 34550-A-4)

Nationaal Park Nieuw Land, bestaande uit de kerngebieden Oostvaardersplassen, Lepelaarplassen, Markermeer en Marker Wadden, is een samenwerkingsverband tussen de provincie Flevoland, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Flevolandschap, Rijkswaterstaat en gemeenten Almere en Lelystad. Zij bundelen hun krachten ter verbetering van de bereikbaarheid, de toegankelijkheid, de verbindingen tussen de natuurkernen en de steden Almere en Lelystad en de beleving, zodat het gebied zich kan ontwikkelen tot een Nationaal Park van wereldklasse.

3. Relevante projecten

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de relevante projecten voor de realisatie van RRAAM en waar mogelijk een indicatie van daarmee gemoeide kosten. Niet al deze projecten zijn in de Rijksstructuurvisie aangemerkt als onderdeel van het project RRAAM (en zijn daarmee feitelijk dus geen onderdeel van het Groot Project), maar dragen wel bij aan de realisatie van de langetermijn ambities. Zo zijn SAA en OV SAAL eigenstandige MIRT trajecten (met eigen verantwoordingslijnen) en daar wordt de Tweede Kamer, buiten RRAAM om, over geïnformeerd⁵.

	Investeringsbudget €
3.1 Stedelijke ontwikkeling <ul style="list-style-type: none"> • Fonds Verstedelijking Almere⁶ <ul style="list-style-type: none"> ◦ Jaarprogramma's ◦ meerjarenprogramma 2017-2021 (met vijf programmalijnen) • Woningbouwatelier <ul style="list-style-type: none"> ◦ Diverse experimenten (Tiny Houses, Goedhuurwoning); ◦ wordt voortgezet in de programmalijn Vernieuwend Wonen • Gebiedsontwikkeling Oosterwold • Gebiedsontwikkeling Almere Centrum Weerwater 	34,2 mln ⁷
3.2 Bereikbaarheid⁸ <ul style="list-style-type: none"> • SAA: snelwegen Schiphol, Amsterdam en Almere • OV-SAAL: OV Schiphol, Amsterdam, Almere, Lelystad • Verbreding A27 Utrecht Noord en Eemnes • Stedelijke bereikbaarheid 	5.101 mln 1.118 mln 261 mln 142,5 mln
3.3 Ecologie en recreatie <ul style="list-style-type: none"> • Marker Wadden (eerste fase) • Ecologische Maatregel Markermeer (voorheen Luwtmaatregel Hoornse Hop) • Natuurthermometer Markermeer-IJmeer • Ecologische verbindingen • Maatregelen Natura 2000 	57 mln ⁹ 16,6 mln

⁵ Bijvoorbeeld Kamerstuk 34550-A-4 MIRT overzicht 2017, Notaoverleg MIRT 28 november 2016, etc.

⁶ Projecten die een bijdrage krijgen uit het Fonds Verstedelijking Almere dragen bij aan het creëren van een aantrekkelijk vestigingsmilieu in Almere, zowel om in te wonen als te werken, met als doel versterking van de internationale concurrentiepositie van de Noordvleugel.

⁷ Het Fonds wordt gevoed door rijk, provincie Flevoland en de gemeente Almere. Het genoemde bedrag is hetgeen tot nu toe in het Fonds is gestort, €0,3 mln hiervan betreft rijksbijdrage door verkoop rijksgronden.

⁸ Betreft voornamelijk rijksbijdragen (zie <https://www.mirtoverzicht.nl>), uitgezonderd Stedelijke bereikbaarheid (zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2013/11/20/uitvoeringsovereenkomst-almere-2-0>).

⁹ Startbudget van €50 mln (waarvan €30 mln rijksbijdrage), €7 mln betreft aanvullende bijdragen van EZ en IenM onder voorwaarden (zie kamerbrief 33 576, nr. 94).

4. Projectbeheersing

4.1 Samenwerking en besluitvorming

Waar het gaat om verstedelijking staan in deze uitvoeringsfase primair de gemeente Almere en de regionale partners aan de lat. Het Rijk levert in deze fase van RRAAM, naast haar kaderstellende rol, een faciliterende en stimulerende bijdrage. Dat doet het Rijk door het scheppen van de juiste condities, mee te denken en te werken met de regio, de voortgang te monitoren en door bijvoorbeeld de inbreng van de opbrengsten van verkoop rijksgronden in Oosterwold, en op termijn Almere Pampus, in het Fonds VA ten behoeve van de ontwikkeling van Almere 2.0.

De samenwerking is uitvoeringsgericht vormgegeven. Dit betekent dat sturing zoveel mogelijk direct door de partijen en dicht op de projecten gebeurt. Voor een goede gezamenlijke, integrale en gecoördineerde aanpak van de stedelijke ontwikkeling van Almere is het Overleg Almere 2.0 ingesteld, waaraan de gemeenten Almere en Amsterdam, de provincie Flevoland en een aantal rijksdirecteuren deelnemen. Ook bij de gebiedsontwikkelingen Centrum Weerwater en Oosterwold is het Rijk betrokken. Gelet op de adaptieve ontwikkeling zijn ten aanzien van het FVA enkele verbeteringen doorgevoerd ten opzichte van eerder gemaakte afspraken: afzonderlijke bestuurlijke overleggen per thema zijn vervangen door programmalijnen met bestuurlijke trekkers en de besluitvorming over individuele projecten is verschoven van het Overleg Almere 2.0 naar de programmaorganisatie

Voor de verbetering van de bereikbaarheid van Almere via de weg en het spoor gaat het vooral om investeringen door het Rijk, waar de afstemming met partijen verloopt via het reguliere MIRT-traject.

Om tot de gewenste ecologische versterking van het Markermeer-IJmeer te komen is een stuurgroep ingesteld, bestaande uit vertegenwoordigers vanuit het Rijk (IenM incl. RWS, EZ), de provincies Noord-Holland en Flevoland, de gemeenten Hoorn en Lelystad (namens omliggende gemeenten) en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (namens waterschappen). Voor de natuur- en recreatieopgaven vindt ook overleg plaats in het bredere MRA verband (Ruimtelijk-Economische Actieagenda Metropoolregio Amsterdam 2016-2020).

4.2 Planning

In de Rijksstructuurvisie is gekozen voor een organische strategie en een adaptieve aanpak. Dit betekent bijvoorbeeld dat de markt vraag sturend is voor de stedelijke ontwikkeling en logischerwijs als gevolg daarvan geen exacte planning kent (zie ook 'spoorboekje' Rijksstructuurvisie). Een vervolg op de MIRT-verkenning naar verdere infrastructuurmaatregelen wordt pas gestart als er voldoende stedelijke druk is opgebouwd (25.000 nieuwe woningen in Almere t.o.v. 2010 en zicht op afronding van IJburg II in Amsterdam). In Almere zijn in de periode 2010-2015 circa 5.200 nieuwe woningen bijgebouwd en Almere is de grens van 200.000 inwoners inmiddels gepasseerd. Met de realisatie van de langetermijn ambities van RRAAM is nog maar net begonnen, zodat er eigenlijk nog geen conclusies kunnen worden getrokken. Doordat de economie zich herstelt en er hard gewerkt wordt aan de uitvoering van RRAAM, is de verwachting dat de woningbouw en de werkgelegenheid in Almere een positieve impuls zullen krijgen. De bereikbaarheid zal nog verder verbeteren en natuurmaatregelen zullen leiden tot een verbetering van de leefomgeving. Hierdoor kan Almere naar verwachting een substantiële bijdrage leveren aan de internationale concurrentiepositie van de Noordvleugel.

4.3 Risico's

Via de Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland wordt een 'vinger aan de pols' gehouden op de ontwikkeling van de verstedelijking in relatie tot de andere thema's, zoals de economische ontwikkeling en bereikbaarheid, en de rol die de verstedelijking in Almere in dat

kader speelt. Het risico van onrendabele investeringen wordt gemitigeerd door de vraaggestuurde adaptieve ontwikkelingsstrategie, zoals die in de Rijksstructuurvisie RRAAM is vastgesteld. De marktvrage is immers sturend voor de voortgang van de stedelijke ontwikkeling. De economische crisis heeft invloed gehad op de stedelijke ontwikkeling, maar nu de economie zich herstelt en er hard gewerkt wordt aan de uitvoering van RRAAM, is de verwachting dat ook de stedelijke ontwikkeling in Almere weer een verdere impuls zal krijgen.

Een risico is dat door tegenvallende opbrengsten van de verkopen van Rijksgronden het Fonds VA onvoldoende wordt gevoerd waardoor de stedelijke ontwikkeling achterblijft. In geval van disbalans tussen financiële mogelijkheden, ambitieniveau en uitvoeringstempo Almere 2.0, treden Rijk, provincie en gemeente met elkaar in overleg. Dit heeft zich tot op heden niet voorgedaan.

Voor het Rijk is een risico dat de investeringen via het Fonds VA niet of onvoldoende leiden tot het beoogde doel om het vestigingsklimaat en de aantrekkelijkheid in dit deel van de Noordvleugel te verbeteren en het voorzieningenniveau in de pas te laten lopen met de groeiopgave. Het risico van een onjuiste middeleninzet vanuit het Fonds VA wordt ingekaderd door het Meerjarenprogramma 2017-2021 met vijf programmalijnen en een lange termijn investeringsstrategie. Partijen op lokaal niveau hebben de kennis om de meest effectieve en kansrijke projecten in beeld te brengen. Daarom zijn de gemeente Almere en de provincie Flevoland finaal verantwoordelijk voor het aandragen van projecten die voor een bijdrage uit het Fonds VA in aanmerking komen. Uit het Fonds VA worden alleen verplichtingen aangegaan als deze worden gedekt door de gerealiseerde opbrengsten in het Fonds VA.

Er zijn in deze uitvoeringsfase geen grote risicovolle financiële besluiten aan de orde. Een vervolgonderzoek naar verdere infrastructuurmaatregelen (MIRT verkenning IJmeerverbinding) is pas aan de orde zodra er 25.000 nieuwe woningen in Almere t.o.v. 2010 zijn gerealiseerd en er zicht is op afronding van IJburg II in Amsterdam.

4.4 Monitoring en evaluatie

Om de voortgang van RRAAM te monitoren staan de volgende (publieke) instrumenten ter beschikking:

- Monitor Gebiedsagenda Noord-Holland, Flevoland, Utrecht
- Monitor Almere 2.0
- Monitor Woningproductie Noordvleugel
- Nationale Markt en Capaciteitsanalyse
- Publieksrapportage van RWS, met informatie over de ontwikkeling van knelpunten, filezwaartes en voertuigverliesuren.
- Natuurthermometer Markermeer-IJmeer
- Jaarverslagen Fonds Verstedelijking Almere

Eens in de vier jaar wordt bezien of de uitvoeringsafspraken uit de Bestuursovereenkomst RRAAM en de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 moeten worden herzien. Dit zal in 2017 voor de eerste keer plaatsvinden.

5. RRAAM als onderdeel van het MIRT

De wijze van samenwerking in het kader van RRAAM is vastgelegd in uitvoeringsafspraken in de Bestuursvereenkomst RRAAM en de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0. Voor een goede afstemming tussen de drie ambities van RRAAM en andere majeure ontwikkelingen in de Noordvleugel is RRAAM reeds aangesloten op de al bestaande overlegstructuren rond het MIRT en de daaraan gekoppelde Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland. Bij het beëindigen van de Groot Project status voor RRAAM zullen de ontwikkelingen binnen RRAAM worden meegenomen in de reguliere MIRT-overleggen en de informatievoorziening hierover aan de Tweede Kamer.

Artikelsgewijze toelichting aanwijzingen eindevaluatie

Zoals eerder gesteld zit RRAAM nog volop in een fase van ontwikkeling en uitvoering volgens vastgelegde uitvoeringsafspraken, zijn er in deze fase geen grote financiële besluiten of risico's aan de orde, en zijn er maatwerkafspraken met de Tweede Kamer over de informatievoorziening. De aanwijzingen voor de eindevaluatie in artikel 16 uit de Regeling Grote Projecten zijn, rekening houdend met de uitvoeringsfase en de maatwerkafspraken over informatievoorziening, zo goed mogelijk gevolgd.

Hieronder volgt per aanwijzing een korte toelichting

Aanwijzing Artikel 16	Toelichting
a. Informatie over de vraag in welke mate de oorspronkelijke doelstellingen van het project zijn verwezenlijkt.	dit wordt beschreven in paragraaf 2. RRAAM kent een adaptieve ontwikkeling; er is geen vaststaand eindbeeld of vaste einddatum. Voortgang en de huidige stand van zaken in de drie ambities wordt geschetst in paragrafen 2.1 t/m 2.3.
b. Informatie over de vraag welke activiteiten daarvoor zijn verricht.	dit wordt op hoofdlijnen beschreven in paragrafen 2 en 3. Het betreft activiteiten t.a.v. de samenwerking en concrete projecten, zoals de opgestelde programmalijnen, het woningbouwatelier, diverse bereikbaarheidsprojecten en start van de realisatie Marker Wadden. RRAAM zit nog volop in de fase van ontwikkeling en uitvoering.
c. Informatie over de vraag wat de kosten zijn geweest van het groot project.	in paragraaf 3 wordt een overzicht gegeven van de kosten (investeringsbudget) van relevante uitvoeringsprojecten, die deels ook eigen verantwoordingslijnen kennen. Middels de begroting en MIRT overzichten van IenM wordt gerapporteerd over de voortgang van de Rijksprojecten. RRAAM zit nog volop in de fase van ontwikkeling en uitvoering.
d. Informatie over de vraag in hoeverre de oorspronkelijke projectraming en projectplanning zijn gerealiseerd.	RRAAM kent een adaptieve ontwikkeling; er is geen oorspronkelijke projectraming, planning, vaststaand eindbeeld of vaste einddatum (zie spoorboekje pagina 5). . Daarnaast zijn er enkele voor RRAAM relevante eigenstandige MIRT-trajecten, SAA en OV-SAAL, waarover de Kamer separaat wordt geïnformeerd.
e. Informatie over de wijze waarop risico's zijn onderkend en beheerst, alsmede een beschrijving van de (financiële) gevolgen van risico's die zich gedurende het project hebben gemanifesteerd.	dit wordt voor zover van toepassing beschreven in paragraaf 4. RRAAM zit nog volop in de fase van ontwikkeling en uitvoering en in deze uitvoeringsfase hebben zich geen risico's gemanifesteerd.
f. Informatie over de wijze waarop het project is beheerst en beheerd en informatie over hoe de projectorganisatie heeft gefunctioneerd.	dit wordt voor zover van toepassing beschreven in paragraaf 4. RRAAM zit nog volop in de fase van ontwikkeling en uitvoering. De wijze van samenwerking in het kader van RRAAM is vastgelegd in uitvoeringsafspraken in de Bestuursovereenkomst RRAAM en de Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0. Enkele verbeteringen in de samenwerking zijn doorgevoerd en in 2017 worden de uitvoeringsafspraken doorgelicht.
g. Indien van toepassing: informatie over het verloop van de publiek-private samenwerking, de private co-financiering, de exploitatie en de gehanteerde contracteringsstrategie.	publiek-private samenwerking vindt binnen RRAAM heel beperkt plaats. Een voorbeeld van publiek-private samenwerking is de Marker Wadden, waarvan de realisatie (fase 1) in 2016 is gestart.
h. een verklarende analyse van verschillen tussen de uitgangspunten uit de basisrapportage en de op dat moment actuele stand van zaken van het project, ten aanzien van de onder a t/m d genoemde aspecten.	Niet van toepassing. RRAAM kent een adaptieve en organische ontwikkeling. Verder is er vanwege de maatwerkafspraken over de informatievoorziening geen basisrapportage gemaakt ¹⁰ en is de Kamer d.m.v. integrale voortgangsrapportages geïnformeerd.

¹⁰ Zie brief aan TK 'Beantwoording vragen schriftelijk overleg RRAAM', 20 mei 2015 (IENM/BSK-2015/93648)